

במדבר פרק יב' "צרעת מרים"

דודי זינגר

הקדמה:

בפרק יב' יוצא הקב"ה להגנתו של משה, ומלמד אותנו מצד אחד על חומרת לשון הרע, ומאידך על הבדל העקרוני בין נבואתו של משה ליתר הנביאים

הערה:

בפרק י"א למדנו אודות הקושי המנהיגותי שהוביל לבחירת שבעים זקנים שיסייעו למשה בהנהגה. בפרק יב' אנו שומעים על טענה כנגד משה מצד מרים ואהרון על דרך הנהגתו הנבואית של משה, שגורמת לו לפרוש מחיי העולם, ושומעים את תגובת ה' לטענתם. מתוך כך אנו לומדים על ייחודה של נבואת משה.

א וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה, עַל-אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח: כִּי-אִשָּׁה
כֹּשִׁית, לָקַח .

הסבר: (לפי רש"י)

מרים ואהרון מדברים על משה, מרים מספרת על משה שפרש (התרחק) מציפורה אישתו בשביל להידבק בה' ולהתנבא. (בהמשך נלמד פירוש נוסף על דברי מרים)

שאלה:

אם אהרון ומרים מדברים ביחד על משה מדוע נכתב " **ותדבר** מרים ואהרון " בלשון יחיד, היה צריך לכתוב " **וידברו** מרים ואהרון במשה".

תשובה:

מסביר רש"י מרים היא שהתחילה בדיבור עם אהרון, ולכן נכתב בלשון יחיד "ותדבר" ולא " וידברו".

שאלה:

כיצד ידעה מרים שמשה פרש מאישתו ולא היה איתה בלילה?

תשובה:

רש"י מביא מהמדרש ואומר שמרים היתה על יד ציפורה בזמן שאלדד ומידד התנבאו במחנה, והיא שמעה את ציפורה אומרת: "אוי לנשים של אלדד ומידד שמתנבאים, שבשביל הנבואה יפרשו מהנשים שלהם, כפי שמשה פרש ממני.

הערה:

רש"י לומד מתוך דברי מרים שגם האומרים לשון הרע שלא על מנת לפגוע, אלא כמידע העובר בין אנשים, כפי שמרים סיפרה לאהרון על כך ששמה פרש מציפורה, נענשים, וקל וחומר מי שמדברים לשון הרע באחרים, על מנת לפגוע בהם שיענשו.

רש"י [א] :

ותדבר מרים ואהרן - היא פתחה בדבור תחילה, לפיכך הקדימה הכתוב תחלה, ומנין היתה יודעת מרים שפרש משה מן האשה? רבי נתן אומר, מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה, כיון ששמעה צפורה, אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו, כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חברו.

הערה:

אונקלוס בפירושו בדרך כלל מפרש את פשטות המילים, חורג ומשנה ומוסיף מילה בבואו לפרש את פסוק א'. במקום אישה כושית אומר אונקלוס שמרים ואהרון דברו על האישה היפה אשר לקח, ומוסיף אונקלוס לקח ועזב (ופרש) ממנה.

הערה:

כמו כן יש לשים לב כי רש"י בעקבות המדרש מסביר את הדברים כסמיכות פרשיות לפרק י"א וסיפור אלדד ומידד, כלומר רש"י מחבר בין שני מקרים הכתובים זה על יד זה גם כאשר אין חיבור פשוט בין המקרים. בפרק י"א מסופר על אלדד ומידד שהתנבאו במחנה, רש"י מחבר את נבואתם לדברי מרים ואהרון על משה בתחילת פרק י"ב, כאשר הוא מסביר שמרים ידעה ששמה פרש מאישתו בלילה, מתוך שציפורה הצטערה (לפי המדרש) עבור נשות אלדד ומידד שהתנבאו במחנה על כך שעכשיו הם יפרשו מהנשים שלהם בשביל לקבל את הנבואה.

ב וַיֹּאמְרוּ, הֲרֵק אֶךְ-בְּמִשְׁה דְּבַר יְהוָה-- הֲלֹא, גַם-בָּנוּ דְבַר; וַיִּשְׁמַע, יְהוָה .

הסבר:

רש"י מסביר את פסוק ב' כהמשך לטענת מרים ואהרון כנגד משה שפרש מאישתו (מחיי העולם הזה) בשביל הנבואה, הם אומרים שבניגוד למשה הם מתנבאים ולא פורשים מחיי העולם הזה.

רש"י [ב]:

הרק אך - עמו לבדו דבר ה' :

הלא גם בנו דבר - ולא פרשנו מדרך ארץ :

שאלה:

מה הקשר בין פסוק א' לפסוק ב'?

תשובה:

בפסוק ב' מחזקים מרים ואהרון את הטענה שלהם כלפי משה שהנביא לא צריך לפרוש מחיי העולם הזה, כפי שהם מתנבאים ולא פורשים.

הערה:

במענה לדברי מרים ואהרון אומר להם ה' שיש הבדל בין נבואת משה לנבואה שלהם, לפני שנלמד את הפסוקים נעיין בדברי הרמב"ם המפרטים את מעלת נבואת משה :

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז , הלכה ו:

ומה הפרש (הבדל) יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים?

שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד. שנאמר 'ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע הקול מדבר אליו'.

הסבר: משה מתנבא בזמן שהוא ער והשאר הנביאים מתנבאים רק שהם ישנים.

כל הנביאים על ידי מלאך, לפיכך רואים מה שהם רואים במשל וחיידה, משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר 'פה אל פה אדבר בו', ונאמר 'ודבר ה' אל משה פנים אל פנים', ונאמר 'ותמונת ה' יביט'. כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו בלא חיידה ובלא משל, הוא שהתורה מעידה עליו 'במראה ולא בחיידות' שאינו מתנבא בחיידה אלא במראה שרואה הדבר על בוריו.

הסבר: נבואת משה מתקבלת באופן בהיר וברור בעוד נבואת שאר הנביאים מתקבלת באופן מעורפל כחיידה ומשל.

כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין ומשה רבינו אינו כן, הוא שהכתוב אומר 'כאשר ידבר איש אל רעהו' כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו כך היה כוח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם.

הסבר: הקשר בנבואה בין ה' לבין משה הוא קשר מתוך קירבה ללא פחד, כאשר שאר הנביאים מתנבאים ויראים (מפחדים).

כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכוון דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר 'עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם', ובזה הבטיחו האל שנאמר 'לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי'.

הסבר: משה רבינו מתנבא בכל זמן שירצה בעוד שאר הנביאים לא מתנבאים בכל זמן שיבקשו.

הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם, שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון, לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו, ונקשרה דעתו לצור העולמים, ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים.

הסבר: כל הנביאים ברגע שמסתלקת מהם הנבואה הם חוזרים ומתפקדים כשאר האנשים עד שיקבלו נבואה חדשה, ולכן אין הם פורשים מהנשים שלהם, משה רבינו מתנבא בכל זמן שירצה ובכל רגע הוא יכול לקבל נבואה, ולכן הוא צריך לפרוש מאישתו ומכל עיסוק יום יומי כמו מלאך.

ג וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה : ד וַיֹּאמֶר ה' פִּתְּאֵם אֶל-מֹשֶׁה
וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-מֵרְלִים צְאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל-אַהֵל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם : ה וַיֵּרֶד ה' בְּעַמּוּד
עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וּמֵרְלִים וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם : ו וַיֹּאמֶר שְׁמַעְרֵנָּה דְבָרֵי אִם-
יְהִיֶה נְבִיאָכֶם ה' בְּמִרְאֵה אֱלֹהֵי אֲתוֹנָדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבְּרֶבּוּ : ז לֹא-כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל-בֵּיתִי
נֶאֱמָן הוּא : ח פֶּה אֶל-פִּה אֲדַבְּרֶבּוּ וּמִרְאֵה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמִנַּת ה' יִבִּיט וּמִדּוּעַ לֹא יֵרְאֹתֶם
לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי בְּמֹשֶׁה : ט וַיַּחַר אֶף ה' בָּם וַיִּלְךְ :

שאלה: מהי מטרתה של ההתגלות הפתאומית למרים ואהרן? [פסוק ד]

תשובה: ה' מופיע בפתאומיות ומתגלה למרים ואהרן במטרה להעמיד אותם על טעותם ביחס לנבואת משה ולהשוואה שלהם בין הנבואה שלהם לנבואתו של משה. ה' מסביר להם שנבואת משה שונה והיא נבואה ברמה הגבוהה ביותר שיש, בקשר ישיר בין משה לה' ונבואתם שונה וברמה נמוכה יותר, ה' כועס על מרים ואהרן שדברו רעה כנגד משה.

שאלה: לפי דברי הרמב"ם מדוע משה היה צריך לפרוש מאישתו בעוד מרים ואהרן יכלו להתנבא מבלי לפרוש מעיסוק בחיי העולם הזה?

תשובה:

ההבדלים בין מעלת נבואת משה לנביאי ישראל קשורים לדברי מרים ואהרן בפס' א'-ב', מרים ואהרן השוו את עצמם למשה, וטענו שכפי שהם לא נהגו פרישות, כך אין סיבה שמשה יעשה זאת;

מדברי הרמב"ם למדנו שמשה רבנו הוא הנביא היחידי שאמור להיות מוכן לנבואה בכל רגע, וזו הייתה הסיבה לכך שהיה חייב לפרוש מאשתו, מה שאין כן מרים ואהרן שהיו נביאים שנבואתם לא הייתה בכל עת שירצו.

צרעת מרים:

שאלה:

מדוע רק מרים נענשה ולא אהרן?

תשובה:

לפי רש"י למרים היה חלק מרכזי בשיחה עם אהרון על משה כיוון שהיא התחילה בדיבור, ולכן היא זאת שנענשה.

רש"י [א]

ותדבר מרים ואהרן - היא פתחה בדבור תחילה,
לפיכך הקדימה הכתוב תחלה.

שאלה:

מה היתה התגובה של מרים, אהרון ומשה לצרעת של מרים?

תשובה:

הכתוב לא מציין מה היתה התגובה של מרים, מכך אנחנו לומדים שהיא שתקה וקבלה על עצמה את הדין.
אהרון מבקש עזרה ממשה
משה מתפלל לה' החלמת מרים.

יא ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר
חטאנו: יב אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו:

הערה:

אהרון אמר למשה: בבקשה אדוני, אל תשים עלינו חטא, (אל תגרום שיהיה עלינו חטא) למרות שאנחנו עשינו מעשה טיפשות וחטאנו, בבקשה, אל תיתן למרים להיות מצורעת ובכך היא תהיה כאדם מת, שהרי המצורע חשוב כמת, אהרון ממשיך לשכנע את משה שישלח למרים שהיא יצאה מהרחם של אימא שלנו, אם מרים לא תתרפא, יהיה הדבר כאילו שחסר חצי מהבשר שלנו. היות ומרים היא אחותנו.

הערה: הרשב"ם מפרש את דברי השכנוע של אהרון למשה באופן שונה ומסביר שאם מרים תמות בגלל הצרעת משה גם ירגיש כמת, מאחר ויש ביניהם חיבור של אחים.

סיכום:

לפי הפירוש הראשון " **תְּהִי כַּמֵּת** " מתייחס למרים שהיא מצורעת והמצורע נחשב כמת. לפי הרשב"ם " **תְּהִי כַּמֵּת** " מתייחס למשה שירגיש כמת במקרה שהצרעת תביא למותה של מרים.

הערה: משה מתפלל לה':

יג וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר אֵל נָא רַחֵם נָא לָהּ :

הערה:

נשים לב!!! העם מכבד את מרים וממתין לה בסבלנות עד שתתרפא :

טו וַתִּסְגַּר מִרְיָם מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַע יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד הָאָסֶף מִרְיָם